

Česká praxe přerušení výkonu trestu odnětí svobody a upuštění od výkonu trestu odnětí svobody ze zdravotních důvodů*

The Czech Practice of Suspension of Execution of Unconditional Imprisonment and Waiver of Execution of Unconditional Imprisonment for Health Reasons

Jana Hrádková**

Abstrakt

Článek se věnuje praxi institutů přerušení výkonu trestu odnětí svobody a upuštění od výkonu trestu odnětí svobody ze zdravotních důvodů. Tyto instituty reagují na závažný zdravotní stav odsouzeného, který je neslučitelný s probíhajícím výkonem trestu odnětí svobody. Tato ustanovení jsou v článku rozebrána v rámci teorie i praxe na základě zaslaných rozhodnutí. Prostřednictvím zkoumané soudní praxe se pokusím odpovědět zejména na otázky, jak často je v těchto věcech rozhodováno, zda jsou rozdíly mezi praxí jednotlivých soudů, jak často soudy žádostem vyhoví, kdo jsou žadatelé, jaké zdravotní problémy obvykle vedou k aplikaci institutů, jaké další faktory soudy při rozhodování zohledňují (zejm. zda je zohledněna délka uloženého trestu nebo chování odsouzeného ve VTOS), co se děje s odsouzenými poté, co bylo rozhodnuto o žádostech, a zda lze stanovit přesnější kritéria pro tato rozhodnutí. Následně je zkoumaná praxe zhodnocena včetně úvah de lege ferenda.

Klíčová slova

Výkon trestu odnětí svobody; právo na ochranu zdraví; přerušení trestu odnětí svobody; zdravotní péče; trest odnětí svobody.

Abstract

The article focuses on application in practice of the institutes of suspension of execution of unconditional imprisonment and waiver of execution of unconditional imprisonment for health reasons. These institutes are reacting to the severe health conditions of a convicted person that is incompatible with a continuing execution of unconditional imprisonment. These institutes are in the article discussed in the context of theory and practice on basis of the sent decisions. Through the analysis of the sent decisions I will try to answer these questions in particular: how often such a cases are decided, if there are any differences between practice of different courts, how often courts comply the applications, who are the applicants, which health issues usually lead to the application

* Článek vychází z diplomové práce autorky *Možnosti řešení závažného zdravotního stavu odsouzených a jejich aplikace v praxi*, napsané pod vedením JUDr. Jakuba Drápala, M.Phil., Ph.D., obhájené dne 5. 2. 2025. Dostupné z: <https://dspace.cuni.cz/handle/20.500.11956/197262>

** Mgr. Jana Hrádková, absolventka, Právnická fakulta, Univerzita Karlova, Praha / Graduate, Faculty of Law, Charles University, Prague, Czech Republic / E-mail: janahrad@centrum.cz

of institutes, what are the other factors that courts take into consideration (especially if the length of imposed sentence or applicant's behavior during imprisonment are taken into consideration), what happens after the decision is made and if it is possible to introduce more precise criteria for these decisions. In conclusion the examined practice is evaluated including *de lege ferenda* proposals.

Keywords

Execution of a Sentence of Imprisonment; Right to Health; Suspension of Execution of a Sentence; Healthcare; Sentence of Imprisonment.

Úvod

V září 2020 řešil Veřejný ochránce práv případ odsouzeného s těžkou paraplegií ve Vazební věznici Litoměřice.¹ Tento odsouzený byl umístěn na „eskortní“ celu, neboť byl předpokládán jeho brzký přesun, na cele však strávil 6 měsíců. Nebyla mu zajištěna rehabilitační péče. Ač byl imobilní, nebyl zde žádný pověřený zaměstnanec, který by o něj pečoval – zpravidla mu pomáhali nijak neproškolení vězni. Odsouzený trpěl proleženinami, neměl k dispozici kompenzační pomůcky. Za naprosté pochybení lze považovat skutečnost, kdy měl odsouzený zavedenou permanentní močovou cévku umístěnou na zem vedle postele, tudíž byl vystaven riziku zanesení infekce.² Veřejný ochránce práv zde shledal znaky špatného zacházení ve smyslu porušení čl. 3 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.

Je téměř jisté, že tento případ nebyl prvním ani posledním, kdy došlo k zásahu do práva na ochranu zdraví odsouzeného ve výkonu trestu odnětí svobody (dále „VTOS“).³ Odsouzení jsou plnohodnotné lidské bytosti a trest odnětí svobody lze vykonávat jen způsobem respektujícím důstojnost odsouzeného, a je třeba s nimi jednat tak, aby bylo zachováno jejich zdraví.⁴ Právě v důsledku existence takových případů bych se chtěla v tomto článku podrobně zabývat českou praxí dvou institutů, které na situace, kdy koliduje právo na ochranu zdraví s uloženým VTOS, reagují, a to tedy přerušением VTOS podle § 325 odst. 1 tr. řádu a upuštěním od VTOS podle § 327 odst. 3 tr. řádu.

¹ Zpráva ze šetření veřejného ochránce práv ze dne 7. 9. 2020, sp. zn. 2996/2020/VOP/KKO. Dostupné z: https://www.ochrance.cz/uploads-import/ESO/2996-2020-KKO%20z18_anon.pdf

² Srov. Jak správně pečovat o močovou cévku v domácím prostředí. *Masarykův onkologický ústav* [online]. [cit. 12. 8. 2024]. Dostupné z: <https://www.mou.cz/document/file/3729?dl=1>

³ Lze vzpomenout např. nedávnou zprávu Veřejného ochránce práv, kdy upozornil na odsouzenou, k níž se léky na angínu dostaly až po dvanácti dnech; srov. Zpráva Veřejného ochránce práv z návštěvy zařízení Vazební věznice Praha-Ruzyně, objekt Velké Přílepy ze dne 8. 8. 2024, sp. zn. 18/2024/NZ/JM, s. 21.

⁴ § 2 odst. 1, odst. 2 zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

1 Teoretické vymezení institutů

1.1 Přerušení výkonu trestu odnětí svobody

Samosoudce může VTOS na potřebnou dobu přerušit podle § 325 odst. 1 tr. řádu, je-li odsouzený stížen těžkou nemocí.⁵ Rozhodnutí spočívá na uvážení samosoudce a není stanoveno právo na přerušení VTOS.⁶ VTOS se přerušuje na dobu potřebnou k léčení a samosoudce přerušeni odvolá, je-li důvodná obava, že odsouzený uprchne, nebo pokud odsouzený povoleného přerušeni zneužívá, event. odpadl důvod pro přerušeni VTOS.⁷ Smyslem tohoto institutu je poskytnutí potřebného času pro léčbu mimo prostory věznice, než bude stav odsouzeného kompenzován.

Interpretační problém může vytvářet pojem „*těžké nemoci*“, neboť trestní řád definici těžké nemoci nezná. Základní tezí je, že o těžkou nemoc se jedná zpravidla tehdy, kdy odsouzenému hrozí bezprostřední nebezpečí smrti, nebo jde o nemoc, jejíž léčení nelze bez nebezpečí pro zdraví odsouzeného odložit na dobu po skončení VTOS, nelze ji zajistit ve věznici nebo specializovaném zdravotnickém zařízení VS ČR ani ji nelze krátkodobě zajistit při přerušeni výkonu trestu podle § 56 odst. 3 ZVTOS.⁸ Zároveň však vždy půjde o nemoc léčitelnou, kdy existuje reálná naděje na úspěšnou léčbu odsouzeného. V případě nemoci neléčitelné buď neexistuje důvod přerušeni VTOS, protože věznice poskytuje stejné možnosti léčby jako pobyt na svobodě,⁹ nebo se nabízí uplatnění institutu upuštění od VTOS ze zdravotních důvodů.¹⁰ Existenci takové nemoci je třeba prokázat, což se zpravidla děje prostřednictvím stanovisek lékařských komisí, odborných vyjádření, případně znaleckého posouzení (srov. § 105 odst. 1 tr. řádu).

Pojem *těžké nemoci* však zůstává stále poměrně široký, což je logické s ohledem na odlišnosti jednotlivých případů. Lze zmínit případ, kdy Nejvyšší soud rozhodoval o stížnosti pro porušení zákona v důsledku přerušeni VTOS pro hypotetickou hrozbu ztráty zraku.¹¹ Ministr spravedlnosti namítal, že výkon trestu byl přerušen neoprávněně, avšak Nejvyšší soud shledal, že hrozbu ztráty zraku lze považovat za těžkou nemoc ve smyslu § 325 odst. 1 tr. řádu. Domnívám se, že právě judikatura takto kazuistického charakteru může přispívat k ujasnění pojmu *těžké nemoci*, byť vzhledem k četnosti těchto případů a rozdílným projevům různých nemocí jen v omezeném rozsahu. Nadto je třeba mít na vědomí, že i na stejnou nemoc mohou různé organismy reagovat odlišně a předmětné situace se mohou diametrálně odlišovat i pod

⁵ Dříve v těchto věcech rozhodoval předseda senátu, srov. Čl. III bod 29 zákona č. 319/2024 Sb., kterým se mění zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

⁶ Rozsudek velkého senátu ESLP ze dne 26. 10. 2000, ve věci *Kudla proti Polsku*.

⁷ § 325 odst. 5 tr. řádu.

⁸ Ibid.

⁹ *A contrario* lze mít za to, že důvod přerušeni je dán, pokud civilní zařízení na rozdíl od věznice efektivní léčbu nemocí umožňuje (srov. Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 30. 8. 2002, sp. zn. 8 To 121/02).

¹⁰ ŠKVAJN P. § 325 [Přerušeni výkonu trestu odnětí svobody]. In: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád*. 7. vyd. C. H. Beck, Praha, 2013, s. 3772.

¹¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 14. 8. 2001, sp. zn. 3 Tz 110/2001.

vlivem mnoha dalších okolností. Při rozhodování o přerušení VTOS je tak třeba posoudit nejen závažnost nemoci, ale i její stádium, průběh a možnosti léčby v konkrétní věznicí.¹²

1.1.1 Odvolání přerušeno trestu podle § 325 odst. 5 tr. řádu

Podle ust. § 325 odst. 5 tr. řádu samosoudce přerušení VTOS odvolá v případě, že zde je důvodná obava, že odsouzený uprchne, nebo pokud odsouzený povoleného přerušení zneužívá, event. odpadl důvod pro přerušení VTOS. V praxi může nastat důvod aplikace tohoto ustanovení zejména v případech, kdy je zjištěno, že odsouzený nedodrží léčebný režim, usiluje o prodloužení své nemoci anebo páchá další trestnou činnost.¹³ Další možností je důvodná obava, že odsouzený uprchne, přičemž tato obava by měla být chápána obdobně, jako tomu je v případě útěkové vazby podle ust. § 67 písm. a) tr. řádu.¹⁴ Proti rozhodnutí o odvolání přerušení VTOS není přípustná stížnost a odsouzený je vyzván k nástupu do VTOS.¹⁵ Toto ustanovení bylo do § 325 odst. 5 tr. řádu začleněno zákonem č. 165/2020 Sb., o změně trestního řádu s účinností od 1. 10. 2020, nejedná se však o nově upravený institut, neboť téměř totožnou formulaci do té doby obsahoval § 325 odst. 2 tr. řádu. Staré ustanovení však vedlo k odvolání povoleného přerušení VTOS pouze v případě, že existovala obava, že odsouzený uprchne anebo pokud přerušení VTOS zneužíval, aktuální úprava umožňuje přerušení VTOS odvolat i tehdy, kdy toliko odpadl důvod přerušení VTOS.¹⁶ Důvodová zpráva novelizace se tomuto ustanovení explicitně nevěnuje,¹⁷ podobně jako se mu nad rámec výše uvedeného nevěnuje ani současná komentářová literatura či dosavadní judikatura.

1.2 Upuštění od výkonu trestu odnětí svobody

Podle § 327 odst. 3 tr. řádu může soud upustit od zbytku VTOS v případě, že je odsouzený stížen nevyčísitelnou a životu nebezpečnou nemocí nebo nevyčísitelnou nemocí duševní. Na rozdíl od institutu přerušení VTOS jde o zásah do řádného výkonu trestu trvalého rázu, kde již není smyslem poskytnout potřebný čas ke stabilizaci zdravotního stavu odsouzeného, ale zabránit nadbytečnému utrpení, jemuž by odsouzený byl v pokračujícím VTOS s ohledem na svůj zdravotní stav zcela nesmyslně vystaven. Institut upuštění od VTOS není na rozdíl od institutu přerušení VTOS podmíněn aktuálním výkonem trestu svobody, a může být aplikován i v situaci, kdy trest ještě vykonáván není, anebo byl z jakýchkoli důvodů přerušen či odložen.¹⁸

¹² ŠKVAJN P. § 325 [Přerušení výkonu trestu odnětí svobody]. In: ŠÁMAL a kol., 2013, op. cit., s. 3772.

¹³ KRÁL, V. § 325 [Přerušení výkonu trestu odnětí svobody] In: DRAŠTÍK, A., FENYK, J. a kol. *Trestní řád. Komentář. II. díl.* Wolters Kluwer, Praha, 2017, s. 868.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Ibid.

¹⁶ Srov. staré ust. § 325 odst. 2 tr. řádu; § 325 odst. 5 tr. řádu.

¹⁷ Sněmovní tisk 657/0, novela trestního řádu. *PSP ČR* [online]. Návrh zákona včetně důvodové zprávy, s. 16. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=166325>

¹⁸ KRÁL, V. § 327 [Upuštění od výkonu trestu odnětí svobody]. In: DRAŠTÍK, FENYK a kol., 2017, op. cit., s. 873.

Jde o řešení *ultima ratio*, které se uplatní, pouze pokud se veškerá léčba jeví jako neúčelná, a pokračující výkon trestu by byl s ohledem na zdravotní stav odsouzeného nedůvodný a nevhodný. V těchto situacích je VTOS za hranici lidské důstojnosti a odsouzený není schopen se podrobit podmínkám VTOS, případně ani vůbec chápat jeho smysl.¹⁹

Ve srovnání s ust. § 325 odst. 1 tr. řádu, které hovoří pouze o „těžké nemoci“ je ust. § 327 odst. 3 tr. řádu poněkud konkrétnější, neb hovoří o „nevléčitelné a životu nebezpečné nemoci“, i přesto však nemusí být vždy výkladově zcela jednoznačné, neboť je zřejmé, že některé nemoci jsou sice závažné, nevléčitelné a vedou k úmrtí, v počátečních stádiích však této závažnosti nutně dosahovat nemusí. Podle současné komentářové literatury se touto nevléčitelnou životu nebezpečnou nemocí rozumějí zejména některé formy nádorových onemocnění, jiná závažná onemocnění životně důležitých orgánů nebo onemocnění AIDS.²⁰ Zcela totožná formulace se však vyskytovala v komentářové literatuře k trestnímu řádu již v roce 2008,²¹ přičemž mj. léčba onkologických onemocnění od té doby zásadně postoupila a riziko úmrtí při těchto onemocněních je již podstatně nižší než v minulosti.²² Je proto třeba mít na vědomí, že toto je uvedeno spíše demonstrativně a rozhodně sama skutečnost, že odsouzený trpí nějakým konkrétním onemocněním, by bez dalšího neměla vést k upuštění od VTOS; je třeba určitého stadia a intenzity tohoto onemocnění. Co se týče nemocí duševních, ustanovení se uplatní zejména v případě některých psychóz, nikoli však v případě poruch osobnosti (tzn. psychopatií), přestože i tyto jsou nevléčitelného charakteru.²³

1.3 Rozhodování ve věcech přerušení VTOS a upuštění od VTOS

Evropský soud pro lidská práva stanovil pro rozhodování, v situacích, kdy není zřejmé, zda by měl odsouzený nadále setrvat ve VTOS, tato tři kritéria: 1) zdravotní stav vězně, 2) kvalita poskytované péče a 3) posouzení, zda by měl být stěžovatel vzhledem ke svému zdravotnímu stavu nadále zadržován.²⁴ Je však zřejmé, že i přes stanovení takových kritérií budou tyto situace mnohdy komplikované, a nacházet odpověď na otázku, zda je již vhodné přistoupit k těmto institutům či nikoli, bude nesnadné.

Ze zahraničních výzkumů vyplývá, že právě neurčitost pojmů jako je „těžká nemoc“ či „závažný zdravotní stav“ často vede k tomu, že se lékaři zdráhají vyslovit diagnózu, což je dáno strachem z důsledků v případě, že by byla situace vyhodnocena mylně a na svobodu by tak byl propuštěn odsouzený, který by mohl opakovat trestnou činnost.²⁵ Lékař by měl rozhodovat

¹⁹ KRÁL, V. § 327 [Upuštění od výkonu trestu odnětí svobody]. In: DRAŠTÍK, FENYK a kol., 2017, op. cit., s. 873.

²⁰ ŠKVAJN P. § 327 [Upuštění od výkonu trestu]. In: ŠÁMAL a kol., 2013, op. cit., s. 3777.

²¹ RŮŽIČKA, M., ŠKVAJN, P., KRÁL, V. § 327 [Upuštění od výkonu trestu]. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád*. 6. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 2455.

²² NOPL ČR 2030: Souhrn analytické studie. *Ministerstvo zdravotnictví* [online]. S. 22. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/wp-content/uploads/2022/06/NOPL-CR-2030-priloha-1-souhrn-analyticke-studie.pdf>

²³ ŠKVAJN P. § 327 [Upuštění od výkonu trestu]. In: ŠÁMAL a kol., 2013, op. cit., s. 3777.

²⁴ Rozsudek ESLP ze dne 17. 9. 2009, ve věci *Enea proti Itálii*, stížnost č. 74912/01, bod 59.

²⁵ KAUSHIK, S., CURRIN-MCCULLOCH, J. Dying for a change: a systematic review of compassionate release policies. *International Journal of Prison Health*. 2022, roč. 19, č. 1, s. 47–62. DOI: <https://doi.org/10.1108/IJPH-11-2021-0110>

toliko o slučitelnosti zdravotního stavu odsouzeného s probíhajícím VTOS, otázce, zda zdravotní stav odsouzeného vylučuje opakování trestné činnosti, by se již věnovat neměl.²⁶

Mezi zohledňované faktory při rozhodování o propuštění odsouzeného ze zdravotních důvodů patří typicky věk odsouzeného, nákladnost léčby, náročnost péče o odsouzeného, závažnost diagnózy, prognóza nemoci.²⁷ Soudce by měl také přihlídnout k délce nevykonaného trestu, event. jeho zbytku,²⁸ případně i k chování odsouzeného ve VTOS.²⁹ Nejpodstatnějším kritériem je však zdravotní stav sám o sobě; přílišná koncentrace na potenciální rizika propuštění odsouzeného na svobodu může vést k neadekvátně restriktivnímu rozhodování, kdy soudce již operuje nikoli s reálným rizikem, ale s pouhou možností, že by mohl v budoucnu nastat problém.³⁰ Toto se odráží zejména v situacích, kdy se jedná o odsouzené, kteří se nacházejí ve věznicích za násilnou kriminalitu, u nichž je obava z jejich potenciální nebezpečnosti pro společnost vyšší.³¹ Je třeba vyhodnocovat nebezpečnost takového pachatele nikoli na základě trestného činu, jehož se dopustil, ale v kontextu jeho aktuálního chování a především aktuálního zdravotního stavu; pro ilustraci lze uvést případ ze zahraničí, kdy byla zamítnuta žádost o propuštění odsouzeného za násilnou trestnou činnost, který v průběhu výkonu trestu ochrnil na všechny čtyři končetiny, a to s odůvodněním, že tento je stále schopen mluvit, a tudíž navést k trestné činnosti někoho jiného.³² V případě, že je odsouzenému zamítnuta žádost o přerušení trestu či upuštění od trestu z důvodu jeho potenciální nebezpečnosti pro společnost, mělo by se jednat o relevantní riziko, které skutečně ospravedlňuje uvěznění více než propuštění ze zdravotních důvodů, nikoli o pouhou hypotetickou hrozbu, která má podklad toliko ve skutečnosti, že odsouzený v minulosti páchal trestnou činností.³³ Vhodně nastavená právní úprava by nadto měla být použitelná i v těch nejtěžších případech; přerušování VTOS by mělo být realizováno tak, aby bylo možné i v případě nutnosti přerušit trest i odsouzenému, který byl odsouzen za závažnou kriminalitu (např. formou monitoringu či systému kontrol).³⁴

Současně by mělo být dbáno i na formální stránku věci – řízení o přerušování VTOS, event. upuštění od VTOS se odehrávají ve vykonávacím řízení. O žádostech podávaných dle § 325 odst. 1 tr. řádu rozhoduje samosoudce bez nařízení jednání, ledaže shledá, že je nařízení

²⁶ O'LEARY, R. Compassionate Release and Decarceration in the States. *Iowa Law Review*. 2022, roč. 107, č. 2, s. 654; toto by mělo být z důvodu vyloučení morálního či profesního dovozování odpovědnosti lékaře v případě, že by odsouzený na svobodě trestnou činnost opakoval, nadto lékař ani nemůže být schopen předvídat veškeré možné chování odsouzeného.

²⁷ HOLLAND, M. M., PROST, S. G., HOFFMAN, H. C., DICKINSON, G. E. Department of Corrections Compassionate Release Policies: A Content Analysis and Call to Action. *OMEGA – Journal of Death and Dying*. U. S., 2020, roč. 81, č. 4, s. 614–615. DOI: <https://doi.org/10.1177/0030222818791708>

²⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 12. 8. 1998, sp. zn. 7 Tzn 77/98.

²⁹ ŠKVAJN P. § 325 [Přerušování výkonu trestu odnětí svobody]. In: ŠÁMAL a kol., 2013, op. cit., s. 3772.

³⁰ O'LEARY, 2022, op. cit., s. 646.

³¹ *Ibid.*, s. 645.

³² *Ibid.*, s. 659.

³³ *Ibid.*, s. 658.

³⁴ *Ibid.*, s. 645.

jednání vhodné.³⁵ Je-li jednání nařízeno, je možné jej konat formou neveřejného zasedání.³⁶ Někteří autoři vytýkají, že v rámci těchto řízení jsou prováděny důkazy zásadního charakteru, k nimž se odsouzení chtějí vyjádřit, a upozorňují na situace, kdy se odsouzený o samotné existenci některých důkazů dozvídá až ze soudního rozhodnutí.³⁷ Existenci takové praxe potvrzuje i nedávný náleží Ústavního soudu, kdy se tento zabýval případem odsouzeného, jemuž byla zamítnuta žádost o upuštění od VTOS v rámci neveřejného zasedání, přičemž tento odsouzený neměl možnost se s podklady, na jejichž základě bylo rozhodnutí vydáno, vůbec seznámit, a tím pádem na ně nemohl ani jakkoli reagovat.³⁸ Taková praxe představuje naprostý rozpor se zájmem na spravedlivém řízení, neboť odsouzený by měl být řádně obeznámen s důkazy a měl by mít možnost se k nim případně vyjádřit, což se vztahuje i na stanoviska státních úředníků (tedy např. lékařských komisí VS ČR).³⁹

2 Analýza institutů

Pro vyhodnocení praxe těchto institutů jsem se obrátila na Zdravotnický odbor Generálního ředitelství VS ČR, Oddělení centrální evidence vězňených osob Generálního ředitelství VS ČR a vybrané obecné soudy, které v těchto věcech rozhodují. V souladu s ust. § 320 odst. 2 tr. řádu je k rozhodování v těchto věcech příslušný okresní soud, v jehož okrese se trest odnětí svobody vykonává. Z tohoto důvodu jsem vybrala zejména soudy, které mají působnost v okresech věznic disponujících specializovaným oddílem trvale pracovní nezařaditelných, neboť jsem předpokládala, že právě v těchto okresech bude ze strany odsouzených podáváno více žádostí o přerušení VTOS. Při výběru soudů jsem též zohlednila charakter věznic, abych měla k dispozici pro srovnání různé stupně zabezpečení a typy věznic. Z těchto důvodů jsem kontaktovala:

- Okresní soud v Karlových Varech (Věznice Ostrov, mj. pro vysoký stupeň zabezpečení věznice s ostrahou),
- Okresní soud v Pardubicích (Věznice Pardubice, mj. pro střední stupeň zabezpečení věznice s ostrahou),
- Okresní soud v Havlíčkově Brodě (Věznice Světlá nad Sázavou, věznice pro ženy),
- Okresní soud v Jičíně (Věznice Valdice, věznice se zvýšenou ostrahou),
- Okresní soud v Karviné (Věznice Karviná, věznice se zvýšenou ostrahou),
- Okresní soud v Chomutově (Věznice Všehrady, věznice pro mladistvé),
- Městský soud v Brně (Vazební věznice a ÚPVZD Brno, tato sice nedisponuje specializovaným oddílem TPN, ale funguje při ní druhá z nemocnic),

³⁵ ŠKVAJN, P. § 325 [Přerušení výkonu trestu]. In: ŠÁMAL a kol., 2013, op. cit., s. 3771.

³⁶ § 240 tr. řádu.

³⁷ BRUNOVÁ, M., POLANSKÝ, I. Kontradiktornost ve vykonávacím řízení trestním – řízení o přerušení a upuštění od výkonu trestu. *Bulletin advokacie*. 2021, č. 5, s. 36.

³⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 17. 4. 2024, sp. zn. II. ÚS 197/24.

³⁹ Rozhodnutí ESLP ze dne 11. 1. 2018, *Colloredo Mannsfeld proti České republice*, stížnost č. 51896/12, bod 18.

- Okresní soud v Mostě (Věznice Bělušice, věznice nedisponující specializovaným oddělením TPN).⁴⁰

Po těchto soudech jsem požadovala informace ohledně jejich rozhodovací praxe za období od 1. 1. 2017 do 31. 12. 2023. V součtu mi tak bylo od výše uvedených soudů za stanovené období zasláno 226 rozhodnutí o žádostech podaných podle § 325 odst. 1 tr. řádu a dalších 53 rozhodnutí o žádostech podle § 327 odst. 3 tr. řádu. Dále jsem měla k dispozici též 29 rozhodnutí stížnostních soudů ve věcech o přerušení VTOS a 8 rozhodnutí stížnostních soudů ve věcech upuštění od VTOS. V součtu je tedy do této analýzy zahrnuto 316 rozhodnutí ve zmíněných věcech.

2.1 Přerušení výkonu trestu odnětí svobody

Z celkového počtu zkoumaných 226 žádostí bylo vyhověno 67 žádostem (29,6 %), přičemž je podstatný rozdíl v praxi Městského soudu v Brně oproti praxi ostatních soudů ohledně počtu žádostí, kterým bylo vyhověno (viz Tabulka 1). Lze se domnívat, že tomu tak je právě z důvodu že při Vazební věznici a ÚPVZD Brno funguje jedna z nemocnic VS ČR, tudíž se zde bude nacházet vyšší koncentrace odsouzených v objektivně špatném zdravotním stavu. Z 29 projednávaných stížností byla pouze ve 2 případech věc stížnostním soudem navrácena k opětovnému rozhodnutí – jednou z důvodu nutnosti vypracování znaleckého posudku,⁴¹ jednou pro neshody mezi stanoviskem oblastní lékařské komise a znaleckým posudkem.⁴²

Tabulka č. 1: Počet podaných žádostí podle § 325 odst. 1 tr. řádu

Soud	Počet	Vyhověno	Procentuálně
MS Brno	57	38	67 %
OS Havlíčkův Brod	45	6	13,3 %
OS Karlovy Vary	39	7	17,9 %
OS Chomutov	14	0	0 %
OS Jičín	12	0	0 %
OS Karviná	4	0	0 %
OS Most	10	1	10 %
OS Pardubice	45	15	33,3 %
Celkem	226	67	29,6 %

Zdroj: zasláná soudní rozhodnutí

⁴⁰ Oslovila jsem též Obvodní soud pro Prahu 4 (Vazební věznice Praha Pankrác, při které funguje jedna z nemocnic VS ČR), rozhodovací praxe tohoto soudu však převyšuje rozsah rozhodovací praxe všech ostatních soudů dohromady, přičemž anonymizace tolika rozhodnutí by pro OS P4 představovala nesmyslnou administrativní zátěž. Na Obvodní soud pro Prahu 4 jsem se proto obrátila s žádostí o nahlížení do spisů, což mi připadalo jako vhodná alternativa, díky které bych získala nejen představu o finálním rozhodnutí, ale o celém průběhu několika případů. Toto mi však bohužel umožněno nebylo, a proto rozhodovací praxe Obvodního soudu pro Prahu 4 do této práce nikterak zahrnuta není.

⁴¹ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 16. 11. 2021, sp. zn. 13 To 279/2021.

⁴² Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 26. 6. 2018, sp. zn. 14 To 214/2018.

Nelze si činit iluze o důvodnosti mnohých žádostí. Odsouzení je někdy vnímají jako poslední možnost, jak by mohli výkon trestu oddálit, a žádají o přerušeni VTOS či dokonce upuštění od VTOS podle ust. § 327 odst. 3 tr. řádu ve chvíli, kdy trpí sice nepříjemnými, každopádně zcela obvyklými zdravotními komplikacemi, jakými jsou diabetes, hypertenze, fraktury nebo obezita. Není ani ojedinělé, že zamítnutí žádosti je odůvodněno zejména skutečností, že odsouzený dlouhodobě s lékařem nespolupracuje, nebo dokonce podepsal negativní revers. Někteří odsouzení žádosti také podávají, aby mohli pečovat o osobu blízkou (typicky o svou matku nebo družku), k tomu však institut dle § 325 odst. 1 tr. řádu neslouží.

2.1.1 Žadatelé

Žádosti zpravidla podávají sami odsouzení (95 %), méně často jsou podávány vězeňským personálem nebo osobami blízkými. Mezi těmito odsouzenými převažují muži (157 žádostí; tj. 69 %), a to i ve zkoumaném rozsahu, kde absentuje stále velké množství mužských věznic v ČR. To odpovídá celkovému složení vězeňské populace, kdy muži tvoří 91,2 %.⁴³ Nadto je třeba poznamenat, že před novelizací tr. řádu účinnou od 1. 10. 2020, ust. § 325 odst. 1 tr. řádu pokrývalo i situace, kdy se trest přerušoval těhotné ženě nebo matce novorozeného dítěte, a proto jsou z předcházejících let do počtů zahrnuty také tyto ženy, přestože dnes toto ustanovení pokrývá pouze zdravotní problémy. Jedná se o 18 z celkového počtu 70 žen. Věkové složení žadatelů není možné ze soudních rozhodnutí zjistit, neboť tyto údaje jsou anonymizovány. Pouze od Okresního soudu v Chomutově jsem obdržela informaci, že za stanovené období nebyla u tohoto soudu podána ani jedna žádost od mladistvého odsouzeného.⁴⁴ Oddělením Centrální evidence vězňených osob Generálního ředitelství VS ČR mi však byl poskytnut přehled osob, jimž byl výkon trestu přerušen, dle kterého průměrný věk osoby, které byl ve stanoveném období VTOS přerušen, činí 41,75 let.

Ze zkoumaných rozhodnutí nevyplývá, že by určité onemocnění automaticky vedlo k přerušeni VTOS. Údaje, jakými zdravotními potížemi odsouzení trpí, některé soudy opět anonymizují (22 % případů). Často k přerušeni vedou onkologické problémy, vzácná onemocnění či kombinace několika zdravotních problémů (viz Tabulka 2). Rozhodně však nelze říct, že by každému odsouzenému, který trpí některým z uvedených onemocnění, byl VTOS bez dalšího přerušen. Na druhé straně jsem se také setkala s případem, kdy byl odsouzenému VTOS přerušen pro velmi závažnou formu diabetu, což je naopak onemocnění, které obvykle nezakládá důvod přerušeni VTOS.⁴⁵

Těž jsem zaznamenala případ, kdy byl VTOS přerušen odsouzenému s velmi těžkou depresí, v důsledku které se vůbec nedařilo plnit účel uloženého trestu.⁴⁶ Zákonná díkce ust. § 325

⁴³ Statistická ročenka Vězeňské služby 2023, s. 147.

⁴⁴ Tato informace byla cíleně vyžádána vzhledem k tomu, že do působnosti tohoto soudu spadá Věznice Všechny, tedy věznice speciálně určena pro mladistvé. Minimálně v jednom případě rozhodovací praxe Okresního soudu v Havlíčkově Brodě jsem se však setkala s žádostí podanou mladistvou žadatelkou, která byla zejména v důsledku užívání drog v kritickém stavu.

⁴⁵ Usnesení Městského soudu v Brně ze dne 3. 7. 2017, sp. zn. 5 Nt 292/2017.

⁴⁶ Usnesení Městského soudu v Brně ze dne 4. 5. 2018, sp. zn. 5 Nt 277/2018.

odst. 1 tr. řádu explicitně (na rozdíl od ust. § 327 odst. 3 tr. řádu) nezakládá důvod přerušení VTOS v případě duševního onemocnění. Lidsky však rozhodnutí soudu považují za pochopitelné, neb i po vynaložení všech snah, se zde dlouhodobě nedařilo kritický stav odsouzeného nikterak zmírnit, což představovalo nestandardní zátěž pro personál i samotného odsouzeného. K upuštění od VTOS, které se vztahuje i na duševní choroby, by navíc mělo docházet opravdu jen v krajních případech, kdy je jisté, že pouhé přerušení VTOS nemůže být úspěšným řešením konkrétní situace, a zde mohly být stále pochybnosti o tom, že taková situace již nastala. *De lege ferenda* tak lze zvážit, zda by přerušení VTOS nemělo být za určitých podmínek umožněno i pro závažná duševní onemocnění.

Tabulka č. 2: Důvody podávaných žádostí podle § 325 odst. 1 tr. řádu

Žádost pro	Počet	Vyhověno
onkologické problémy, nádorová onemocnění	21	15
kardiologické problémy, infarkt	13	3
Hepatitida	9	1
cévní problémy	4	1
mozkové příhody, neurologické problémy	6	0
TBC	4	0
problémy pohybového aparátu (s výjimkou fraktur)	20	2
diabetes, hypertenze ⁴⁷	11	1
fraktury, úrazy	6	1
vzácná onemocnění ⁴⁸	4	1
psychická onemocnění	7	1
kombinace mnoha potíží	26	1
novorozené dítě, gravidita	18	15
jiné onemocnění ⁴⁹	15	2
strach o osobu blízkou, jiný důvod	12	0
neznámé ⁵⁰	50	13

Zdroj: zaslaná soudní rozhodnutí

2.1.2 Posuzované skutečnosti

Soudy se obvykle řídí pouze zdravotním stavem odsouzeného, aniž by věnovaly valnou pozornost jiným skutečnostem. Často je uvedena délka trestu a jeho plánovaný konec (77,5 %), ojediněle je explicitně uvedena zbývající část trestu (řádově v jednotkách z celkového

⁴⁷ Diabetes a hypertenze jsou pod jednou položkou, neboť většina žadatelů trpí těmito dvěma problémy současně.

⁴⁸ Vzácným onemocněním je míněn např. Gorlinův syndrom anebo syndrom Guilain-Barré.

⁴⁹ Jedná se o onemocnění, které není podřaditelné do kategorií výše, např. syfilis či meningokoková meningitida.

⁵⁰ Jak jsem uvedla výše, soudy někdy anonymizovaly i konkrétní zdravotní potíže odsouzeného. V některých případech – zvláště v případech, kdy byl VTOS opětovně přerušen, se též lze setkat s velmi stručnými rozhodnutími, kdy není explicitně popsán zdravotní stav odsouzeného.

počtu). Relativně často bývá zmíněna trestná činnost odsouzeného (28,6 %), kdy tato odpovídá obecným statistikám ohledně četnosti trestné činnosti odsouzených osob (nejčastěji jsou žadatelé odsouzeni pro krádeže, podvody, neplacení výživného atp.).⁵¹ O trochu méně bývá uvedeno zařazení do konkrétního typu věznice či umístění do daného stupně zabezpečení v typu věznice s ostrahou (24,6 %), ještě méně bývá věnována pozornost chování odsouzeného v průběhu VTOS (20,4 %), kdy bývají zmíněny kázeňské tresty a odměny, případně jiná činnost odsouzeného v průběhu VTOS (programy, kterých se účastní atd.). Někdy se však lze setkat s rozhodnutími, která jsou naopak velmi podrobně odůvodněna, a je detailně popsána nejen trestní minulost odsouzeného, ale i např. jeho vztahy s rodinou, dluhy a plány do budoucna (21 případů z celkového počtu).

Praxe uváděných informací se u různých soudů taktéž poněkud liší, některé soudy tyto doplňující informace nezmiňují vůbec (Okresní soud v Mostě), jiné naopak velmi pravidelně (Okresní soud v Pardubicích). Uvádět tyto informace nemusí být vždy nutné, je také zřejmé, že všechny tyto údaje nejsou pro vydání rozhodnutí podle § 325 odst. 1 tr. řádu stejně důležité. Za podstatné z těchto údajů lze považovat zejména ty, které reflektují aktuální nebezpečnost odsouzeného pro společnost, tj. chování odsouzeného ve VTOS, případně trestní minulost (zda se jedná o prvovězňného či recidivistu), v některých případech může být silným argumentem trestná činnost odsouzeného.⁵² Dále mohou být důležité údaje týkající se naplnění účelu trestu, tj. jeho celková délka, jeho vykonaná délka a opět chování odsouzeného ve věznici.

Uvedení některých doplňkových informací lze však považovat za vhodné, a to zejména s ohledem na skutečnost, že o žádostech zpravidla rozhoduje samosoudce bez nařízení zasedání, vzhledem k čemuž by zde měl být kladen tím větší požadavek na kvalitní odůvodnění rozhodnutí.⁵³ Tyto faktory nemusí nutně zasahovat přímo do otázky vhodnosti přerušení VTOS jako takové, ale do dílčích otázek, tj. jaká je vhodná délka přerušení VTOS, jakým způsobem by měl být tento odsouzený kontrolován, event. zda a v jakém rozsahu by mu měl být čas strávený mimo věznici v rámci léčby započten do VTOS.⁵⁴

Za velmi vhodné považuji uvedení doposud probíhající léčby odsouzeného, příp. jak se tento k léčbě staví (neboť u odsouzeného, který dlouhodobě jakoukoli léčbu odmítá, nelze zpravidla předpokládat, že tomu při přerušení VTOS bude jinak), či zda je požadovaná léčba vůbec možná – setkala jsem se s případem, kdy léčba, pro kterou odsouzený podal žádost o přerušení VTOS, byla lékařem vyloučena pro kontraindikaci.⁵⁵ V ideálním případě by měl být popsán plánovaný léčebný postup. Takový popis považuji za velmi dobré odůvodnění při zamítnutí žádosti, neboť jím je nastíněno, jakým způsobem bude stav odsouzeného

⁵¹ Statistická ročenka Vězeňské služby 2023, s. 124.

⁵² V některých případech naopak trestná činnost odsouzeného bude argumentem zavádějícím, zejména v případech, kdy se chování odsouzeného podstatně změnilo či došlo ke skutečně fyzické nemožnosti trestnou činnost opakovat, *stov. O'LEARY, 2022, op. cit., s. 659.*

⁵³ Od soudů jsem vyžádala informaci, zda bylo rozhodováno ve veřejném zasedání, neveřejném zasedání anebo bez jejich nařízení, bohužel tyto nejsou často dle vyjádření soudů dohledatelné. Většina soudů však uvedla, že rozhodují téměř vždy bez nařízení zasedání, s výjimkou Okresního soudu v Pardubicích, který rozhoduje vždy v neveřejném zasedání. Veřejné zasedání bylo nařízeno v 8 případech.

⁵⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 12. 11. 2014, sp. zn. I. ÚS 3439/13.

⁵⁵ Usnesení Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 1. 8. 2022, sp. zn. 4 Nt 2910/2022.

ve VTOS nadále zajištěn. S tímto jsem se však setkala bohužel jen ojediněle (celkem pouze v 5 případech), jedná se přitom o popis v rozsahu několika vět, např.: „Zdravotní stav odsouzeného bude v rámci výkonu trestu dostatečně odborně řešen. Bude u něj realizováno doporučené neurochirurgické konzilium a v případě, že bude indikováno operační řešení, bude mu toto zajištěno ve spolupráci s mimorezortními poskytovateli zdravotních služeb.“⁵⁶

2.1.3 Co se děje po přerušení VTOS?

Pro adekvátní posouzení rozhodovací činnosti soudů považuji za vhodné mít k dispozici nejen soudní rozhodnutí, ale také informace o následném stavu. Pokud byl odsouzenému trest přerušen – byl kontrolován? Léčil se? Opakoval trestnou činnost? Vrátil se do věznice? Pokud mu trest přerušen nebyl – nezhoršil se následně v důsledku toho jeho stav?

Na tyto otázky si nelze odpovědět ze soudních rozhodnutí. Žádala jsem proto o poskytnutí těchto informací Oddělení Centrální evidence vězňených osob Generálního ředitelství VS ČR, bohužel mi však bylo sděleno, že tato data VS ČR centrálně neeviduje. Je však obvyklé, že se odsouzený, do věznice již nenavrátil, protože zemřel.⁵⁷ Zdravotnickým odborem Generálního ředitelství VS ČR mi bylo sděleno, že takové údaje zpravidla vůbec neevidují, neboť toto již nespadá pod působnost VS ČR. S ohledem na tyto skutečnosti proto nemohu s jistotou posoudit, jaká je soudní praxe v těchto věcech, neboť to nejzásadnější kritérium pro posouzení dobrého rozhodnutí – tedy jeho odezva v praxi – chybí.

Pro jistou představu na tomto místě však mohu zmínit například případ odsouzeného, který podal žádost o přerušení VTOS u Okresního soudu v Pardubicích v průběhu dvou let celkem 4x. Opakovaně mu přitom bylo vyhověno pro potřebnost léčby, v posledním případě již VTOS přerušen nebyl, kdy soud shledal, že je jeho stav již plně stabilizován.⁵⁸ Jeho případ není ojedinělý a stává se, že po navrácení do VTOS odsouzený znovu pro přetrvávající, event. nové zdravotní potíže podává opětovnou žádost.

2.1.4 Kdy je vhodné výkon trestu odnětí svobody přerušit?

U přerušení VTOS se většina usnesení omezí na formulaci „stav odsouzeného je v prostředí věznice aktuálně stabilizován.“ Lze každopádně narazit i na rozsáhlejší a lépe odůvodněné formulace jako „zdravotní stav odsouzeného není zcela v pořádku a lze jej hodnotit za určitých okolností jako vážný a zároveň odsouzeného omezující, a to jak v běžném životě, ale i v podmínkách VTOS,“⁵⁹ nebo „skutečnost, že zdravotní stav při této diagnóze je kolísavý, je obecně známa. Dle názoru soudu nelze tedy dovést, že by samotný výkon trestu působil na významné zhoršování nemoci odsouzeného.“⁶⁰

Z takových formulací vyplývá, že soudy by měly přihlížet k zdravotnímu stavu odsouzeného v kontextu celé situace, a mělo by být především rozlišováno, zda je zdravotní stav

⁵⁶ Usnesení Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 27. 6. 2022, sp. zn. 2 Nt 2908/2022.

⁵⁷ Tato informace mi byla sdělena Zdravotnickým odborem Generálního ředitelství VS ČR v rámci e-mailové komunikace dne 12. 12. 2022.

⁵⁸ Usnesení Okresního soudu v Pardubicích ze dne 1. 6. 2020, sp. zn. 0 Nt 2102/2018.

⁵⁹ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 4. 10. 2022, sp. zn. 11 To 214/2022.

⁶⁰ Usnesení Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 13. 4. 2021, sp. zn. 2 Nt 2903/2021.

odsouzeného ohrožen pouze onemocněním samým, anebo je ohrožen v důsledku neschopnosti věznice zajistit potřebnou léčbu. Zatímco špatný zdravotní stav nezakládá zpravidla sám o sobě důvod přerušení, nemožnost léčby v prostředí věznice již tento důvod založit může. Lze zmínit např. zamítnutou žádost odsouzené, která si sice byla vědoma, že její onemocnění onkologického charakteru je v zásadě léčitelné v prostředí věznice, již ale více než rok od poslední operace čekala na zahájení léčby, stejně tak vždy velmi dlouho čekala na léky.⁶¹ Zde se nabízí otázka, kam až sahá právo na zdravotní péči v kontextu odsouzených, kdy tato by měla být vždy na úrovni srovnatelné s péčí poskytovanou v civilních zařízeních,⁶² přičemž touto srovnatelností se míní i dostupnost zdravotní péče.⁶³ Mělo by tak být posouzeno, zda by čekací lhůta na svobodě v tomto případě byla seznatelně kratší. Pokud by tomu tak skutečně bylo, lze se domnívat, že v tomto smyslu věznice nezajistila adekvátní zdravotní péči, tudíž mohl být dán důvod přerušení VTOS. V takovém případě by rozhodnutí bylo v rozporu s právem na ochranu zdraví této odsouzené.

2.2 Upuštění od výkonu trestu odnětí svobody

Žádosti o upuštění od VTOS jsou méně četné než žádosti o přerušení VTOS podle § 325 odst. 1 tr. ř. a za předmětné období jsem od stejného počtu soudů obdržela pouze 53 rozhodnutí o žádostech podle § 327 odst. 3 tr. řádu, přičemž mi bylo dále zasláno též 8 rozhodnutí stížnostních soudů v těchto věcech (všechny stížnosti byly zamítnuty). Těmto žádostem je též v podstatně menším množství případů vyhověno než v případech přerušení VTOS podle ust. § 325 odst. 1 tr. řádu (jedná se o 13,2 % oproti 29 % případů, kdy je vyhověno žádostem v případě přerušení VTOS), což je logické, neboť jak již bylo výše nastíněno, rozhodnutí dle § 327 odst. 3 tr. řádu je nevratného charakteru a slouží pro zcela krajní situace (srov. Tabulka 3).

Tabulka č. 3: Počty rozhodnutí o žádostech podaných podle § 327 odst. 3 tr. řádu za období od 1. 1. 2017 do 31. 12. 2023

Soud	Počet	Vyhověno	Procentuálně
MS Brno	7	5	71,4 %
OS Havlíčkův Brod	12	0	0 %
OS Karlovy Vary	11	2	18,1 %
OS Chomutov	2	0	0 %
OS Jičín	9	0	0 %
OS Karviná	0	0	0 %
OS Most	5	0	0 %
OS Pardubice	7	0	0 %
Celkem	53	7	13,2 %

Zdroj: zasláná rozhodnutí

⁶¹ Usnesení Okresního soudu v Havlíčkově Brodě ze dne 10. 1. 2018, sp. zn. 0 Nt 2363/2017.

⁶² Rozsudek ESLP ze dne 1. 9. 2016, ve věci *Wenner proti Německu*, stížnost č. 62303/13, bod 55.

⁶³ RADA EVROPY (1993). *Zdravotnické služby ve věznicích*. Výňatek ze třetí souhrnné zprávy CPT, publikované v roce 1993, bod 33-37. Dostupné z: <https://rm.coe.int/16806ce91e>

Je zřejmé, že k této možnosti soudy přistupují v těch nejzávažnějších případech a v praxi zcela ojediněle. Není ani výjimečné, že žadatel sice podá žádost o upuštění od VTOS podle § 327 odst. 3 tr. řádu, ale trest je mu nakonec pouze přerušeno podle § 325 odst. 1 tr. řádu. V jednom případě jsem se též setkala s upuštěním od VTOS podle ust. § 327 odst. 3 tr. řádu také v případě, kdy odsouzenému z více než tříletého trestu zbývalo už jen 22 dní, a přestože toto nebylo v rozhodnutí explicitně řečeno, lze se domnívat, že i tato okolnost přispěla v konkrétním případě k aplikaci ust. § 327 odst. 3 tr. řádu.⁶⁴

Skutečnosti, které jsou soudy v těchto případech posuzovány, jsou velmi obdobné jako v případech, kdy soudy rozhodují o přerušení VTOS podle ust. § 325 odst. 1 tr. řádu. Zpravidla je tedy posuzován toliko zdravotní stav odsouzeného a jen zcela výjimečně jsou zohledněny další okolnosti jako je např. chování odsouzeného ve VTOS. Vzhledem k tomu, že vyhověno těmto žádostem bylo jen v jednotkách případů, nelze vyvozovat zásadní závěry ohledně onemocnění, které by k upuštění od VTOS vedla častěji; v největším počtu případů se však jednalo o kombinaci více zdravotních potíží (srov. Tabulka 4).

Tabulka č. 4: Důvody podávaných žádostí podle § 327 odst. 3 tr. řádu

Žádost pro	Počet	Vyhověno
AIDS	1	1
onkologické problémy, nádorová onemocnění	4	0
kardiologické problémy, infarkt	6	0
hepatitida	2	0
cévní problémy	1	0
mozkové příhody, neurologické problémy	3	0
TBC	1	0
problémy pohybového aparátu (s výjimkou fraktur)	2	0
diabetes, hypertenze	5	0
fraktury	0	0
psychická onemocnění	2	0
vzácná onemocnění ⁶⁵	1	1
kombinace více zdravotních problémů	13	4
strach o osobu blízkou, jiný důvod	0	0
Neznámé	7	1

Zdroj: zasláná soudní rozhodnutí

2.2.1 Kdy je vhodné od VTOS upustit?

Ačkoli je zákonná dikce ust. § 327 odst. 3 tr. řádu konkrétnější, než je tomu v případě přerušování VTOS, mohou být stále mnohé situace nejednoznačné. Za dobrou specifikaci předmětného ustanovení trestního řádu lze považovat, že při upuštění od VTOS podle § 327 odst. 3

⁶⁴ Usnesení Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 2. 10. 2019, sp. zn. 7 Nt 2925/2019.

⁶⁵ Jednalo se o Huntingtonovu chorobu.

tr. řádu by mělo jít o onemocnění, které „*dlouhodobě a zásadním způsobem ztěžuje schopnost odsouzeného podrobit se podmínkám výkonu trestu odnětí svobody, případně i vnímat jeho smysl, a v dohledné době nelze očekávat zlepšení zdravotního stavu odsouzeného, spíše naopak.*“⁶⁶

Setkala jsem se také s jedním velmi dobrým odůvodněním, kdy bylo od VTOS upuštěno odsouzenému trpícímu Huntingtonovou chorobou, přičemž soud zde pro upuštění od VTOS stanovil tato tři kritéria: progresse nemoci je rychlá, disabilita pacienta je vysoká a příčinná léčba není možná ani známá.⁶⁷ Tato kritéria lze dle mého názoru považovat za velmi dobře zvolená a uplatnitelná i v obecné rovině jako vodítko pro posuzování obdobných případů.

2.3 Kontroly odsouzených, jimž byl výkon trestu odnětí svobody přerušen

Jak jsem již uvedla výše, VS ČR informace o tom, co se dělo po (ne)přerušení VTOS neevduje. Současně mě také zajímalo, zda je nějakým způsobem kontrolováno, jestli se tyto odsouzení na svobodě skutečně léčí a zda povoleného přerušení VTOS nezneužívají. Z tohoto důvodu jsem se s otázkou ohledně kontrol obrátila na instituce, u nichž jsem předpokládala, že by se touto otázkou mohly v rámci své působnosti zabývat, a to na VS ČR, Probační a mediační službu, Ministerstvo spravedlnosti a vybrané soudy.

VS ČR mi bylo v souladu s mým očekáváním sděleno, že tato ve své působnosti kontroly odsouzených, jimž byl VTOS přerušen, nemá, a tudíž je ani nijak dodatečně neřeší, neboť tyto se nacházejí mimo VTOS, a tudíž i mimo působnost VS ČR. Podobně mi bylo sděleno i Probační a mediační službou, že ani tato nemá ve své působnosti výkon takových kontrol, ačkoli v případě Probační a mediační služby jsem již předpokládala, že by se touto problematikou zabývat mohla.⁶⁸

Rozhodla jsem se proto oslovit též některé soudy, abych zjistila, zda je otázka kontrol těchto odsouzených řešena ze strany soudů, a současně Ministerstvo spravedlnosti, zda není stanoveno nějaké plošné doporučení. Ministerstvem spravedlnosti mi bylo sděleno, že tato otázka jím řešena nikterak není.⁶⁹ Co se týče oslovených soudů, na tomto místě byly odpovědi již poměrně různorodé. Rozhodla jsem se oslovit všechny okresní soudy v České republice, které mají ve svém okrese umístěnou věznicí a dále též pro srovnání i dalších 5 soudů, které ve svém okrese věznicí nemají, a tudíž by pravděpodobně tuto otázku řešit neměly.

Konkrétně se tedy jednalo o:

- Městský soud v Brně (Vazební věznicí a ÚPVZD Brno),
- Okresní soud v Českých Budějovicích (Věznicí České Budějovice),

⁶⁶ Usnesení Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 14. 3. 2022, sp. zn. 4 Nt 2920/2021.

⁶⁷ Usnesení Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 9. 8. 2021, sp. zn. 4 Nt 2906/2021.

⁶⁸ Při předpokladu, že by se Probační a mediační služba mohla věnovat kontrolám odsouzeným, jimž byl VTOS přerušen ze zdravotních důvodů jsem vycházela z ust. § 2 odst. 1 písm. c) zákona č. 257/2000 Sb., o probační a mediační službě, kde je specifikováno, že tato se věnuje mimo jiné též kontrole odsouzeného v souvislosti s odkladem nebo přerušením výkonu trestu odnětí svobody. Toto ustanovení každopádně míří spíše na standardnější situace, než je přerušení ze zdravotních důvodů, k němuž dochází skutečně okrajově; srov. sdělení Probační a mediační služby ze dne 11. 4. 2024, č. j. PMS-SD-000447/2024-2.

⁶⁹ Sdělení Ministerstva spravedlnosti ze dne 28. 8. 2024, č. j. MSP-592/2024-OSV-OSV/5.

- Okresní soud v Mostě (Věznice Bělušice),
- Okresní soud v Břeclavi (Věznice Břeclav),
- Okresní soud v Ostravě (Věznice Heřmanice),
- Okresní soud v Sokolově (Věznice Horní Slavkov),
- Okresní soud v Nymburce (Věznice Jiřice),
- Okresní soud v Karviné (Věznice Karviná),
- Okresní soud Brno-venkov (Věznice Kuřim),
- Okresní soud v Karlových Varech (Věznice Kynšperk nad Ohří, Věznice Ostrov),
- Okresní soud v Šumperku (Věznice Mírov),
- Okresní soud v Lounech (Věznice Nové sedlo),
- Okresní soud v Trutnově (Věznice Odolov),
- Okresní soud v Opavě (Věznice a ÚPVZD Opava),
- Okresní soud v Rakovníku (Věznice Oráčov),
- Okresní soud v Pardubicích (Věznice Pardubice),
- Okresní soud Plzeň-jih (Věznice Plzeň),
- Okresní soud v Příbrami (Věznice Příbram),
- Okresní soud v Třebíči (Věznice Rapotice),
- Okresní soud v Jablonci nad Nisou (Věznice Rýnovice),
- Okresní soud v České Lípě (Věznice Stráž pod Ralskem),
- Okresní soud v Havlíčkově Brodě (Věznice Světlá nad Sázavou),
- Okresní soud v Jičíně (Věznice Valdice),
- Okresní soud v Kladně (Věznice Vinařice),
- Okresní soud v Chomutově (Věznice Všehrady),
- Okresní soud ve Znojmě (Věznice Znojmo),
- Obvodní soud pro Prahu 4 (Vazební věznice a ÚPVZD Praha Pankrác),
- Okresní soud v Berouně, Okresní soud v Rakovníku, Okresní soud v Děčíně, Okresní soud v Benešově, Okresní soud v Českém Krumlově.

Ve většině případů mi bylo sděleno, že žádný konkrétní zavedený způsob kontrol odsouzených, jimž byl VTOS přerušeno, nemají. Okresní soud v Kladně tuto skutečnost odůvodnil odlišností jednotlivých případů, kdy v každém případě může být vhodný odlišný postup. Některé soudy uvedly, že si v těchto případech vyžádají lékařské zprávy, event. zprávy o průběhu léčby (Okresní soud v České Lípě, Okresní soud v Příbrami). Okresním soudem v Českém Krumlově a Okresním soudem v Nymburce mi bylo sděleno, že tyto kontrolují toliko, zda odsouzený následně znovu nastoupil do VTOS. Okresní soud v Opavě mi sdělil, že kontrola je prováděna pouze v případě žen, jimž je VTOS přerušeno do 1 roku dítěte, v případě odsouzených, jimž byl VTOS přerušeno ze zdravotních důvodů již nikoli.⁷⁰

⁷⁰ Sdělení Okresního soudu v Opavě ze dne 23. 8. 2024, sp. zn. 33 Si 161/2024.

Okresním soudem v Jičíně, jímž mi bylo sděleno, že v případě přerušení trestu je nařízen dohled Probační a mediační služby v obvodu bydliště odsouzeného,⁷¹ a dále též Okresní soud v Pardubicích, který uvedl, že se soud v případě přerušení VTOS obrátí na zdravotnické zařízení s dotazem, zda byl účel přerušení trestu naplněn.⁷² Nejpodrobněji popsal postup své praxe Okresní soud v Břeclavi, kdy uvedl, že prošetřuje chování odsouzeného v místě bydliště, a to ve spolupráci s Policií České republiky, kdy tato sděluje, zda se odsouzený nedopouští dalšího protiprávního jednání a vede řádný život, přičemž současně je sledováno, zda se odsouzený dostavuje na plánované zákroky a lékařské prohlídky.⁷³ Takový postup se jeví jako vhodně nastavené řešení, s tím, že v některých odůvodněných případech, kdy by byl nadbytečný, od něj může být upuštěno. Jak bylo popsáno výše, zbylé soudy uvedly, že tato praxe není nijak konkretizována, příp. že se kontrolami odsouzených, jímž byl VTOS přerušen ze zdravotních důvodů, nezabývají vůbec.⁷⁴ Ačkoli je zřejmé, že se v rámci celého trestního řízení jedná o zcela okrajovou oblast, přinejmenším v některých případech považují za vhodné tuto oblast nepodcenit.

2.4 Rozhodnutí podle § 325 odst. 5 trestního řádu

S výše nastíněnou problematikou kontrol odsouzených, jímž byl VTOS na základě ust. § 325 odst. 1 tr. řádu přerušen, úzce souvisí také možnost aplikace ust. § 325 odst. 5 tr. řádu. V případě, že samosoudce shledá, že důvod přerušení podle § 325 odst. 1 tr. řádu VTOS odpadl, anebo je důvodná obava, že odsouzený uprchne, případně se chová v rozporu s účelem tohoto přerušení, samosoudce může podle ust. § 325 odst. 5 přerušení VTOS odvolat.

Pro zkoumání aplikace ust. § 325 odst. 5 tr. řádu jsem oslovila všechny soudy v České republice, v jejichž okrese je umístěna věznice (viz výše), neboť v těchto případech bude rozhodovat stejný soud, jako rozhodl o přerušení VTOS, resp. soud, který je příslušný v okrese, kde se nachází věznice, v níž odsouzený vykonával trest odnětí svobody.⁷⁵

V návaznosti na mé žádosti mi od výše uvedených 27 soudů za celé tříleté období od zakotvení nové právní úpravy byla zaslána pouze dvě rozhodnutí, a to z Okresního soudu v Karlových Varech a Městského soudu v Brně.⁷⁶

V prvním z těchto dvou případů bylo přerušení VTOS odvoláno, jelikož odsouzený již podstoupil jak plánovaný zákrok, tak nutnou chemoterapii, a tudíž odpadl důvod, pro který byl VTOS přerušen.⁷⁷ Druhý případ byl poněkud komplikovanější – zde byl odsouzenému pětiletý VTOS přerušen na období devíti měsíců za účelem léčby karcinomu prostaty. Tento

⁷¹ Sdělení Okresního soudu v Jičíně ze dne 30. 7. 2024, sp. zn. 50Si 722/2024.

⁷² Sdělení Okresního soudu v Pardubicích ze dne 1. 8. 2024, sp. zn. 41 Si 325/2024.

⁷³ Sdělení Okresního soudu v Břeclavi ze dne 22. 8. 2024, sp. zn. 34 Si 48/2024.

⁷⁴ Toto pochopitelně dává smysl u uvedených pěti soudů, které jsem oslovila pro srovnání, ačkoli se v jejich okrese nenachází věznice.

⁷⁵ § 320 odst. 2 tr. řádu.

⁷⁶ Okresní soud v Břeclavi mi nad rámec uvedeného zaslal dvě vydaná rozhodnutí podle starého ust. § 325 odst. 2 tr. řádu.

⁷⁷ Usnesení Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 14. 3. 2022, sp. zn. 4 Nt 2931/2020.

odsouzený byl ve VTOS pro spáchání zločinu týrání osoby žijící ve společném obydlí podle § 199 odst. 1, 2 písm. d) tr. zákoníku, zločinu týrání svěřené osoby podle § 198 odst. 1, 2 písm. c), d) tr. zákoníku a dvojnásobného přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 337 odst. 2 tr. zákoníku. Hned následující den poté, co mu byl VTOS přerušen za účelem radiologické léčby, se však rozhodl opětovně kontaktovat svou manželku a nezletilé děti, v důsledku čehož bylo Okresním soudem v Jihlavě vydáno předběžné opatření spočívající v zákazu vstupu do bezprostředního okolí bydliště manželky a nezletilých dětí a setkávání se s nimi.⁷⁸ Jakmile bylo toto předběžné opatření doručeno Městskému soudu v Brně, rozhodl tento o odvolání povoleného přerušení VTOS, neboť bylo zřejmé, že odsouzený přerušení VTOS okamžitě zneužil a dokonce se dopouštěl obdobného jednání, pro které mu byl trest odnětí svobody uložen.⁷⁹ Tento příklad je tak poměrně dobrým argumentem pro přihlídnutí nejen ke zdravotnímu stavu odsouzeného, ale i k dalším faktorům, jako je právě jeho chování ve VTOS, jeho charakter, předcházející trestná činnost apod. Ačkoli je zřejmé, že nikdy nelze předem poznat, kdo bude povoleného přerušení zneužívat, považuji za vhodné dbát určité prevence a pamatovat na to, že ani velmi závažná diagnóza, kterou tento odsouzený ostatně také měl, nemusí být překážkou páčání další trestné činnosti.

Současně mě tato zasláná dvě rozhodnutí vedou k otázce, čím je způsobeno, že je tento institut využíván tak málo.⁸⁰ Jednou z možných úvah je, že je toto zapříčiněno jeho nadbytečností, neboť si soudci při povolování přerušení VTOS počínají natolik obezřetně, že je tento přerušen jen v těch nejnutnějších případech, kdy následně není důvod přerušení odvolávat, neboť odsouzení se řádně léčí, přerušeni nezneužívají a trest je přerušen na zcela optimální časový úsek. Ačkoli bych si toto ráda myslela, připadá mi pravděpodobnější, že se praxe odvolání povoleného přerušení VTOS zatím stále příliš nezažila – anebo, což mi připadá nejpravděpodobnější s ohledem na informace, které mi byly doposud poskytnuty ohledně kontrol přerušovaných VTOS – to, zda odsouzený dodržuje léčebný režim a zda povoleného přerušeni nezneužívá, nebývá v některých případech příliš kontrolováno, a tudíž pokud je zjištěn důvod zakládající aplikaci ust. § 325 odst. 5 tr. řádu, stane se tak spíše náhodou, a tudíž v případech, kdy by mohl být dán důvod k aplikaci § 325 odst. 5 tr. řádu, o něm soudce mnohdy neví. Taková úvaha koresponduje i se zasláným rozhodnutím Městského soudu v Brně, kdy se soudce o zneužívání přerušovaného VTOS dozvěděl z důvodu zaslání předběžného opatření vydaného Okresním soudem v Jihlavě. Současně i v případě, že bychom se optimisticky domnívali, že odsouzení nemají tendenci přerušovaného VTOS zneužívat, považuji za nepravděpodobné, aby situace popsaná v druhém

⁷⁸ Pro úplnost doplňuji, že ve věci rozhodoval Okresní soud v Jihlavě, neboť se jednalo o soud příslušný vzhledem k bydlišti manželky a dětí odsouzeného.

⁷⁹ Usnesení Městského soudu v Brně ze dne 27. 4. 2021, sp. zn. 5 NT 279/2021.

⁸⁰ Na tomto místě si dovoluji upozornit, že pracuji se skutečností, že mi byla zaslána pouze dvě taková rozhodnutí za tříleté období, kdy jsem oslovila všechny soudy v České republice, které by mohly takové rozhodnutí vydat. Současně jsem si však vědoma limitů své práce, kdy je tato závislá na poskytnutých informacích od oslovených institucí a kdy je možné, že pracuji pouze se dvěma takovými rozhodnutími též z důvodu administrativních obtíží při vyhledávání žádaných rozhodnutí na některých soudech.

uvedeném případě, tedy že odpadl důvod pro přerušení VTOS, nastala pouze v jednom případě v České republice za tříleté období.⁸¹

V případě, že by tato má domněnka byla skutečně pravdivá, jednalo by se o poněkud nešťastné úskalí této právní úpravy, neboť v situaci, kdy by se soudce nedozvěděl o nežádoucím chování odsouzeného, jemuž byl VTOS přerušen, by ust. § 325 odst. 5 tr. řádu nemohlo plnit svůj účel.

3 Vyhodnocení zkoumané praxe

Doposud jsem rozebrala posuzované instituty z hlediska jejich teoretického vymezení a zaslanych 316 rozhodnutí obecných a krajských soudů, v následujících odstavcích se pokusím výsledky tohoto posouzení shrnout.

Pojem těžké nemoci

Ustanovení § 325 odst. 1 tr. řádu umožňuje přerušení VTOS odsouzenému, který je stížen těžkou nemocí; a ust. § 327 odst. 3 tr. řádu umožňuje upuštění od VTOS odsouzenému, který trpí těžkou nemocí neléčitelnou. Výše v textu jsem se zabývala pojmem „*těžké nemoci*“ který je do jisté míry neurčitý a umožňuje prostor pro výklad. Tento prostor lze chápat do jisté míry pozitivně, neboť není možné, aby zákonodárce předvídal všechny myslitelné situace, které mohou postihnout konkrétní lidský organismus; považuji však za užitečné mít pro obsah pojmu těžké nemoci **stanovené základní mantinely**, čímž je možné předcházet situacím, kdy je tento vykládán příliš restriktivně či extenzivně.

S velmi dobrým nastavením takových mantinelů jsem se setkala ve výše zmiňovaném rozhodnutí o upuštění od VTOS, kdy Okresní soud v Karlových Varech stanovil tato tři kritéria pro upuštění od VTOS: progresse nemoci je rychlá, disabilita pacienta je vysoká a příčinná léčba není možná ani známá.⁸² Domnívám se, že právě při zodpovězení otázek na rychlost progresse nemoci, míru disability pacienta a možnost příčinné léčby získáme odpověď, zda je v konkrétním případě vhodné uvažovat aplikaci ust. § 327 odst. 3 tr. řádu.

V případě přerušení VTOS je bližší vymezení „*těžké nemoci*“ složitější, neboť trestní řád na tomto místě operuje pouze s „*těžkou nemocí*“, aniž by tuto jakkoli blíže specifikoval. Na základě rozebíraných teoretických pohledů i rozhodnutí okresních soudů lze poznamenat, že otázka aplikace § 325 odst. 1 tr. řádu nemíří tolik na závažnost nemoci jako takové, jako spíše na dostupnost adekvátní lékařské pomoci ve věznici, neboť ve chvíli, kdy věznice poskytuje stejné podmínky pro léčbu jako nemocnice na svobodě, není zpravidla třeba

⁸¹ Pro kontext na tomto místě doplňuji, že od roku 2021 do roku 2023 probíhalo v součtu 464 přerušení VTOS podle ust. § 325 tr. řádu (srov. Statistická ročenka Vězeňské služby 2021, s. 127; Statistická ročenka Vězeňské služby 2022, s. 123; Statistická ročenka Vězeňské služby 2023, s. 122).

Toto číslo je třeba chápat orientačně, neboť jsou do něj zahrnuta i přerušeni z důvodu novorozeného dítěte, jimž se tento **článek** nevěnuje, přičemž není možné tato striktně oddělit. Současně nejsou do tohoto počtu každopádně zahrnuta přerušeni, která probíhala za období od 1. 10. 2020 do 31. 12. 2020, kdy již byla účinná právní úprava § 325 odst. 5 tr. řádu.

⁸² Usnesení Okresního soudu v Karlových Varech ze dne 9. 8. 2021, sp. zn. 4 Nt 2906/2021.

VTOS přerušovat. Toto koresponduje s odůvodněním jednoho z usnesení Okresního soudu v Pardubicích, kdy soud uvedl, že „zhoršení zdravotního stavu není výlučně vázáno na výkon trestu odnětí svobody, ale může ke němu dojít i v případě pobytu odsouzeného na svobodě, což vyplývá ze samotné podstaty jeho onemocnění.“⁸³ Pojem „těžké nemoci“ sám o sobě je proto v kontextu většiny případů poněkud nepřesný, neboť se nejčastěji jedná o těžkou nemoc, která není léčitelná v podmínkách VTOS. Na druhé straně si lze představit situaci, kdy odsouzený trpí takovou chorobou, která dosahuje závažnosti a intenzity choroby, na níž by se jinak aplikovalo ust. § 327 odst. 3 tr. řádu, chybí ale podmínka neléčitelnosti této choroby. Takovému odsouzenému není VTOS přerušen primárně z důvodu poskytnutí vhodné léčby mimo věznici, která ve vězeňském prostředí není dostupná, ale z důvodu zájmu na jeho lidské důstojnosti, s níž je VTOS neslučitelný. V takovém případě by byl VTOS přerušen pro těžkou nemoc samu o sobě, na základě zkoumaných usnesení však lze sledovat, že zpravidla je důvodem odložení spíše nemožnost poskytnutí adekvátní léčby v podmínkách VTOS. Oproti tomu v případech aplikace § 327 odst. 3 tr. řádu bude ve velké části případů nepodstatné, pokud odsouzený, kterému by mělo být na základě jeho zdravotního stavu upuštěno od VTOS podle § 327 odst. 3 tr. řádu, odmítá jakoukoli léčbu, neboť smyslem upuštění od VTOS již není primárně léčba odsouzeného, ale zachování jeho základní lidské důstojnosti, s níž je pokračující VTOS ze své podstaty neslučitelný.

Posuzované skutečnosti

Skutečnosti jako jednání odsouzeného ve VTOS, jeho předchozí trestná činnost apod., by pak měly být zohledňovány pouze jako druhotné a rozhodně by neměly být hlavním důvodem, pro který bude anebo nebude VTOS přerušen, neboť to by zakládalo nerovnost v poskytování zdravotní péče a faktické podmínění potřebné zdravotní péče chováním odsouzeného, což je nepřijatelné.⁸⁴ Současně však lze považovat za žádoucí, aby k těmto přihlédnuto bylo, protože je třeba mít na paměti i na zájem na ochraně společnosti.⁸⁵ Rovnováhu mezi požadavkem na zachování rovnosti a ochranou společnosti lze nacházet v tom, že tyto faktory budou odpovídat spíše na dílčí otázky přerušení trestu jako je délka přerušování, způsob kontroly apod. V případě praxe v aplikaci ust. § 325 odst. 1 tr. řádu jsem se však s tím, že by trest nebyl přerušen z důvodu rizikovosti konkrétního odsouzeného, nesetkala. V jisté části předmětných usnesení však tyto okolnosti byly alespoň zmíněny, přičemž jsem se několikrát setkala se zamítnutím žádosti o přerušování VTOS z důvodu dlouhodobé nespokojenosti odsouzeného se zdravotnickým personálem a trvalého odmítavého postoje odsouzeného k jakékoli indikované léčbě.

V případech, kdy je kladně rozhodnuto o přerušování VTOS či o upuštění od VTOS, je rozhodnutí zpravidla podloženo lékařskými zprávami anebo znaleckým posudkem. Rozhodně by však bylo nesmyslné tvrdit, že ke kvalitně odůvodněnému rozhodnutí je v těchto věcech vždy nezbytné vypracování znaleckého posudku a zohlednění řady dalších faktorů

⁸³ Usnesení Okresního soudu v Pardubicích ze dne 2. 8. 2018, sp. zn. 0 Nt 2108/2018.

⁸⁴ Rozsudek ESLP ze dne 11. 3. 2004, ve věci *Iorgov proti Bulharsku*, stížnost č. 40653/98, bod 85.

⁸⁵ ŠKVAJN P. § 325 [Přerušování výkonu trestu odnětí svobody]. In: ŠÁMAL a kol., 2013, op. cit., s. 3772.

bezprostředně nesouvisejících se zdravotním stavem odsouzeného. Naopak je možné uvést rozhodnutí, kdy soud při aplikaci § 327 odst. 3 tr. řádu rozumně upustil od vyhotovení znaleckého posudku v případě čtyřměsíčního trestu odsouzeného, kdy toto soud odůvodnil tím, že vypracování znaleckého posudku by v tuto chvíli mělo delšího trvání než zbývající trest odnětí svobody, a tudíž by při následném upuštění od VTOS šel přímo proti smyslu tohoto institutu.⁸⁶

Propuštění „nebezpečného“ odsouzeného na svobodu?

Při diskuzi o institutech zasahujících do VTOS v zájmu ochrany zdraví odsouzeného se lze často setkat s obezřetným přístupem, zvláště pak hovoříme-li o institutech, které znamenají skutečný konec VTOS, jako je v českém právním řádu § 327 odst. 3 tr. řádu. Setkala jsem se s případem odsouzené, jíž bylo zastaveno trestní stíhání, přičemž tato již v minulosti byla ve VTOS, od něhož jí bylo ze zdravotních důvodů upuštěno.⁸⁷ Je tak vidět, že ani závažná diagnóza nemusí být v některých případech překážkou trestné činnosti, čehož jsme si ostatně mohli všimnout i v jednom z rozebraných případů, kdy bylo přerušeno VTOS odvoláno. Otázka, jak řešit tyto skutečně již velmi krajní (a naštěstí ojedinělé) situace, kdy je odsouzený ve skutečně závažném stavu neslučitelném s VTOS, každopádně je stále nebezpečný pro společnost, pro mě i po přečtení všech zaslaných rozhodnutí, zůstává nadále otevřená, neboť ji vnímám z právního i etického hlediska jako nesmírně náročnou. Osobně se domnívám, že východiska by bylo *de lege ferenda* možné hledat v nějaké formě „střední cesty“, jakou by byla např. přeměna na trest domácího vězení, uložení přiměřené povinnosti či přiměřeného opatření, případně již zmiňované nastavení systému kontrol či monitoringu, a to v některých případech i pro odsouzené, jimž bylo od VTOS upuštěno.

Současně si však dovoluji uvést, že i přesto, že jsem výše mnohdy upozorňovala spíše na možnost vzniku situací, kdy by byl VTOS např. přerušeno odsouzenému, který by tohoto následně zneužíval, moje zkušenost se zkoumanými rozhodnutími ukazuje, že obzvláště v případech, kdy dochází k většímu zásahu do uloženého VTOS (je přerušeno na delší dobu či je od něj zcela upuštěno), rozhodnutí bývají pečlivě odůvodněna a podložena odbornými vyjádřeními, lékařskými zprávami, předcházejícími zkušenostmi pacienta a mnohdy i více znaleckými posudky. Daleko více bych se proto obávala nikoli situace, že je takový institut aplikován unáhleně, ale spíše praxe, že ve VTOS zůstane i nadále pacient, který by tam již dávno být neměl. Současně také – jak jsem uvedla výše – nemám žádné podklady pro vyhodnocení, zda k takové situaci v kontextu některého z posuzovaných rozhodnutí nemohlo dojít; lze jen opět uvést že např. v případě přerušeno VTOS VS ČR eviduje pouze odsouzené, jimž byl VTOS přerušeno, neeviduje ale již co nastalo po vydání tohoto rozhodnutí. Domnívám se tak, že případy nevhodného přístupu k rozebíraným institutům by bylo možné odhalit toliko pozorným zkoumáním jednotlivých případů z hlediska celého jejich průběhu, což je z mé pozice bohužel nemožné. V tomto kontextu tak narážím na podstatné

⁸⁶ Usnesení Městského soudu v Brně ze dne 3. 3. 2023, sp. zn. 5 Nt 267/2023.

⁸⁷ Usnesení Obvodního státního zastupitelství pro Prahu 7 ze dne 19. 1. 2023, sp. zn. 2 ZT 58/2022. S tímto usnesením jsem se setkala mimo rámec vyžádaných usnesení pro tento příspěvek, není pro jeho účely jinde zahrnuto.

limity své práce, kdy mohou předmětná rozhodnutí posuzovat pouze z formálního hlediska, bohužel však nikoli na základě jejich skutečných dopadů.

3.1 Úvahy *de lege ferenda* a nad možným budoucím využitím rozebraných institutů

Na závěr se budu krátce věnovat úvahám, které se týkají možných změn v rozebrané právní úpravě či v dosavadní praxi, zejména těm, které reagují na drobné nejasnosti v souvislosti s aplikací těchto institutů.

Pojem „těžké nemoci“

Výše jsem se na mnoha místech zamýšlela nad pojmem „*těžké nemoci*“, jeho soudním výkladem i praktickými důsledky. Osobně nepovažuji za závadné, že tento pojem není na zákonné úrovni blíže definován, považuji však za vhodné, aby se tento pojem pohyboval v jistých mantinelech, které dovedou korigovat nežádoucí ať již příliš extenzivní či příliš restriktivní výklad. Jako takové mantinely mohou sloužit právě zmiňovaná tři kritéria v případě ust. § 327 odst. 3 tr. řádu.

Výklad těžké nemoci je komplikovaný zvláště v případě aplikace § 325 odst. 1 tr. řádu, kdy trestní řád tuto blíže nespecifikuje. Jak bylo nastíněno výše, je toto ustanovení v kontextu většiny případů, kdy se uplatní, poněkud nepřesné, neboť zpravidla není VTOS přerušován primárně z důvodu závažnosti onemocnění, ale pro nemožnost vhodné léčby v podmínkách VTOS. Současně je však třeba pamatovat i na méně časté případy, kdy je VTOS přerušeno skutečně pro těžkou nemoc jako takovou, tj. v situacích, kdy je VTOS neslučitelný se zdravotním stavem odsouzeného samým, přičemž je předpokládána možnost zlepšení tohoto stavu.

Další možnou úvahou v kontextu institutu přerušení VTOS může být i vhodnost rozšíření možnosti aplikace tohoto institutu i na onemocnění duševní, což zákon v současnosti explicitně neumožňuje.⁸⁸ Přesto jsem se však setkala s jedním rozhodnutím, kdy takto trest přerušeno bylo, přičemž toto bylo v konkrétním případě odůvodněno přesvědčivě (srov. výše).⁸⁹ Pokud by měla být tato právní úprava smysluplně rozšířena i na duševní onemocnění, bylo by třeba se zamyslet nad tím, zda i v případě duševních onemocnění mohou nastat situace, kdy je pacient v závažném zdravotním stavu, přičemž je toto léčitelné mimo podmínky věznice; taková otázka již míří pochopitelně zejména na odborníky v oboru psychologie a psychiatrie.

⁸⁸ Přínejmenším se tak jeví ve srovnání s ust. § 327 odst. 3 tr. řádu, které hovoří přímo i o duševním onemocnění. Zůstává samozřejmě možné toto ponechat toliko na soudním výkladu, domnívám se však, že by bylo zajímavé též porovnání, zda není při soudním rozhodování na duševní onemocnění pohlíženo jinak než na onemocnění fyzická. V případě, že by tomu tak skutečně bylo, tj. že by byla např. zjištěna menší ochota pro přerušování VTOS v případě závažného duševního stavu, považovala bych za vhodné i explicitní začlenění možnosti přerušování VTOS v případě závažného duševního onemocnění do zákonné úpravy.

⁸⁹ Usnesení Městského soudu v Brně ze dne 4. 5. 2018, sp. zn. 5 Nt 277/2018.

Vhodné změny v soudní praxi

Soudce by se zejména při rozhodování v případech přerušení VTOS podle § 325 odst. 1 tr. řádu měl zabývat nejen zdravotním stavem odsouzeného samým, ale i jeho osobou, trestnou činností, chováním ve VTOS a již vykonaným trestem odnětí svobody.⁹⁰ To se v praxi děje jen částečně a nesetkala jsem se s rozhodnutím, kdy by byl v rozhodnutí některý z těchto důvodů explicitně zohledněn jako příčina vydání finálního rozhodnutí či jeho aspektů, s výjimkou odmítavého přístupu odsouzeného k jakékoli léčbě. Ačkoli je pochopitelné, že mnoho situací je velmi přímočarých a po soudci nelze požadovat, aby nad těmito rozhodnutími trávil nepřiměřené množství času, v některých případech považuji za rozumné se i těmito „doplňkovými“ informacemi zabývat.

Za velmi vhodné pak považuji, aby v případě zamítnutí přerušení VTOS bylo v usnesení v krátkosti uvedeno, jak bude probíhat následná léčba odsouzeného ve VTOS. Takové poměrně jednoduché a krátké vyjádření považuji za nejsmysluplnější argument pro podložení skutečnosti, že je odsouzenému ve věznici zajištěna dostatečná zdravotní péče a není tudíž dán důvod přerušení VTOS. V praxi se toto bohužel děje jen ojediněle (pouze 5 rozhodnutí z 226) a považovala bych proto za vhodné, aby toto bylo zmiňováno častěji, a to nejen v kontextu nepovoleného přerušení VTOS podle § 325 odst. 1 tr. řádu, ale i v kontextu ust. § 327 odst. 3 tr. řádu.

Kontroly odsouzených, jimž byl VTOS přerušen

Poněkud problematicky se může jevit absence systému kontrol odsouzených, jimž byl VTOS přerušen, s čímž by mohla s jistou pravděpodobností souviset i nízká četnost aplikace ust. § 325 odst. 5 tr. řádu, kdy se zdá, že toto není příliš využíváno. Do budoucna bych proto považovala za vhodné, aby na úrovni jednotlivých soudů byla zakotvena obecná úprava praxe kontrol – pravděpodobně ve spolupráci s Probační a mediační službou. Za vhodné řešení považuji též elektronický monitoring těchto odsouzených. Toto by mělo důsledek jednak v podchycení situací, kdy je povoleného přerušení zneužito, současně se však domnívám, že nastavení efektivního systému kontrol na úrovni jednotlivých soudů by mohlo mít pozitivní vliv i na soudce, kteří o přerušení VTOS rozhodují. Toto by tak nemělo být chápáno jako zpřísnění podmínek povolení přerušení VTOS, ale možnost efektivnější aplikace tohoto ustanovení.

Nedomnívám se, že překážkou zavedení nějaké formy metodiky kontrol je specifická každého jednotlivého případu, jako uvedl Okresní soud v Kladně. Naopak považuji za vhodné, aby se v praxi nastavení systému kontrol doplňovalo se zohledněním povahy a chování odsouzeného, na základě čehož lze v případě nezbytnosti přerušení VTOS odsouzenému, který se jeví jako rizikový, nastavit kontroly o něco důsledněji; oproti tomu v případě odsouzeného, který se jeví jako méně rizikový, nastavit kontroly benevolentněji.

⁹⁰ ŠKVAJN P. § 325 [Přerušení výkonu trestu odnětí svobody]. In: ŠÁMAL a kol., 2013, op. cit., s. 3772.

3.2 Shrnutí vyhodnocení zkoumané praxe

V závěru tohoto článku si dovolím shrnout výše rozebrané výstupy z teoretického vymezení zkoumaných institutů a následné analýzy zaslaných rozhodnutí:

- Problematický může být pojem těžké nemoci. Je vhodné stanovit základní mantinely pro jeho bližší vymezení a aplikaci.
- Instituty by měly být nastaveny tak, aby pamatovaly i na ty nejzávažnější případy.⁹¹ Prevenci nežádoucích důsledků aplikace těchto institutů vnímám jednak v pečlivém uvážení celého kontextu situace, tj. nejen zdravotního stavu odsouzeného, ale i dalších doplňujících faktorů. Tyto faktory by sice neměly hrát primární roli při rozhodnutí o aplikaci institutu, ale mohou být klíčové pro určení např. délky přerušeni VTOS, otázky započtení do řádného VTOS či způsobu kontroly.
- Při přerušeni VTOS podle § 325 odst. 1 tr. řádu je vhodné zkoumat, zda je zdravotní stav ohrožen onemocněním samým anebo neschopností věznice zajistit adekvátní léčbu. Klíčová je ve většině případů reálná dostupnost a možnost péče, nikoli zdravotní stav sám o sobě. Měla by zde být uvážena adekvátní délka přerušeni VTOS a na případy by mělo být nahlíženo v celém jejich kontextu, tj. měla by být uvážena i potenciální nebezpečnost odsouzeného, čemuž by mělo být přizpůsobeno např. nastavení kontrol v době, kdy je tento mimo věznici.
- Ze zaslaných rozhodnutí se jeví poněkud problematicky oblast kontrol odsouzených, jimž byl VTOS přerušen. Lze považovat za vhodné nastavení funkčního systému kontrol či monitoringu – ať již celostátně či na úrovni jednotlivých soudů. Takový krok by byl nejen prevencí pro nežádoucí stavy, kdy odsouzený přerušeni trestu zneužívá, ale současně by mohl mít vliv i na soudce, který by se při rozhodování mohl více koncentrovat na zdravotní stav odsouzeného.
- Při rozhodování o aplikaci institutu **upuštění od VTOS podle § 327 odst. 3 tr. řádu** považuji za vhodné zodpovězení těchto tří otázek: jaká je míra disability pacienta, jaká je progrese onemocnění, zda je možná či známá příčinná léčba. Taková tři kritéria mohou sloužit jako vodítko i v případě zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 písm. d) tr. řádu či případně přerušeni trestního stíhání podle § 173 odst. 1 písm. b) tr. řádu.
- V případě zamítavého rozhodnutí o přerušeni VTOS podle § 325 odst. 1 tr. řádu či upuštění od VTOS podle § 327 odst. 3 tr. řádu považuji za velmi vhodné uvést v rozhodnutí v několika větách krátký popis plánované léčby ve věznici. Takový popis lze považovat za vhodný argument podkládající zamítavé rozhodnutí a nepotřebnost aplikace žádaného institutu.

⁹¹ Závažností je na tomto místě míněna potenciální nebezpečnost pachatele, nikoli jeho zdravotní stav.

Závěr

Cílem tohoto článku bylo komplexně postihnout českou teorii a praxi dvou institutů trestního práva, které řeší závažný zdravotní stav odsouzených osob, tuto vyhodnotit a zamyslet se nad jejími úskalími a hypotetickými změnami. Instituty byly nejprve představeny v teoretické rovině a následně zkoumány na základě 316 zaslaných rozhodnutí v kontextu dalších poskytnutých informací ze strany soudů, VS ČR, Probační a mediační služby a Ministerstva spravedlnosti.

Ačkoli se jedná v rámci celého trestního řízení o agendu velmi okrajového charakteru, rozhodně se nejedná o agendu jednoduchou. Soudci by v těchto případech měli uvážit řadu různých faktorů, přičemž po celou dobu posuzují zcela zásadní otázky – právo na ochranu zdraví a zájem na plnění účelu trestu odnětí svobody. Mělo by být také vždy dbáno na zachování práva na spravedlivý proces; i v případě vykonávacího řízení je tak nezbytné, aby měl odsouzený možnost se s podklady pro vydané rozhodnutí předem seznámit.

Na základě zaslaných rozhodnutí se lze domnívat, že posuzované instituty jsou v českém prostředí aplikovány většinou korektně a v souladu s jejich teoretickým vymezením. Jako největší úskalí lze vnímat nejasné vymezení v oblasti kontrol odsouzených, jimž byl VTOS přerušen. Do budoucna považuji proto za vhodné bližší upřesnění systému kontrol, přičemž tyto lze nastavit vždy v kontextu rizikovosti konkrétního případu. Toto považuji za vhodnou prevenci nežádoucích situací, které by mohly nastat. Současně se též domnívám, že dobře nastavený systém kontrol by mohl mít i pozitivní vliv na soudce, kteří v těchto věcech rozhodují, a kteří by mohli v některých případech mít tendenci být až příliš obezřetní. V případě, že není vyhověno žádosti odsouzeného o přerušeni VTOS či upuštění od VTOS považuji za velmi vhodné, aby v takovém rozhodnutí byla krátce popsána plánovaná léčba odsouzeného v prostředí věznice. Takové vyjádření je dobrým argumentem, který je v praxi však používán jen ojediněle.

Ačkoli jsem zejména na konci této práce akcentovala především absenci systému kontrol a možnost propuštění na svobodu odsouzeného, který je stále rizikový pro společnost, daleko více bych se obávala vzniku situace, kdy odsouzený, jehož zdravotní stav je (přechodně či trvale) zcela neslučitelný s probíhajícím VTOS, nadále ve VTOS zůstává. Na tomto místě jsem si vědoma podstatných limitů mé práce, neboť ze své pozice nemohu vyhodnotit, zda v některém z případů nedošlo k situaci, kdy po vydání poměrně přesvědčivého rozhodnutí realita ve věznici nevypadala nakonec zcela odlišně. Na nedávném nálezů Ústavního soudu lze sledovat, že někdy je rozhodováno, aniž by bylo odsouzenému předem umožněno se seznámit s podklady pro předmětné rozhodnutí, což lze samo o sobě považovat za nepřijatelné, neboť i přes rozsah těchto řízení se pro konkrétního odsouzeného stále jedná o zcela zásadní otázky, které se bezprostředně dotýkají jeho osobní svobody a zdraví.

V úvodu této práce jsem zmiňovala případ, kterým se zabýval Veřejný ochránce práv a v textu tohoto článku jsem později zmiňovala další případy, kdy se odsouzení nacházeli

ve skutečně závažném zdravotním stavu. Právě na takových kazuistikách si lze představit, jaký může být často reálný stav těchto lidí, protože je nezbytné k těmto případům přistupovat s patřičným respektem a při jejich řešení pamatovat na smysl trestu odnětí svobody jakož i na lidskou důstojnost.

Příspěvek je zveřejněn pod mezinárodní verzí licence
Creative Commons 4.0 International (CC-BY-4.0).